

TOPLUMSAL CİNSİYET İLE İLGİLİ KURAMLAR

2. BÖLÜM

Nigar ÇELİK¹

Giriş

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ile erkeğin sosyo-kültürel anlamda tanımlanmasını, toplumların cinsiyetleri ayırma biçimleri ile cinsiyetlere yükledikleri toplumsal rolleri ifade etmek için kullanılır. Geçmişten günümüze kadar tüm toplumlarda kadın ve erkeğe, gelenekler vasıtasıyla kültürel yapılaraya uygun olarak cinsiyet rolleri yüklenmiştir. İnsanlar yüklenen bu görevleri bilerek ya da bilmeyerek toplumsal yapıların etkisiyle içselleştirmiştir. Toplumsal cinsiyet kavramı oluşurken erkek rolü üstün kılınmış, kadınlık rolü ise birey olarak ikinci sıraya yerleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak da gerek kamusal, gerek özel yaşamda bulunmaya çalışan, nasıl davranması gerektiğine ilişkin kendisine devamlı örnekler gösterilen “kadınlık” cinsiyeti ortaya çıkmıştır. Bu bölümde cinsiyet kazanımı ile ilgili rolleri daha iyi anlayabilmek adına geçmişten günümüze ortaya koyulan kuramlardan; “Psikanalitik Kuram”, “Sosyal öğrenme Kuramı”, “Bilişsel Gelişim Kuramı”, “Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı” ve “Sosyal Rol Kuramı” ele alınacaktır. Bahsettiğimiz bu kuramlar birbirini çürütmeyip sadece toplumsal cinsiyet kazanımının değişik yönlerini anlamlandırmaya çalışmaktadır.^(1,2)

¹ Dr. Öğr. Üyesi Nigar ÇELİK, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD, nigar.celik@ksbu.edu.tr

rol gelişiminin de sadece bir kuramla değil, birden çok kuramın bir arada ele alınarak daha iyi açıklanabildiği belirtilmektedir. Her kuramın açıklanabilen ve açıklanamayan tarafları olduğundan, cinsiyet rollerinin de tüm kuramların ışığında daha iyi açıklanabildiği ifade edilmektedir.^(1,3,41)

KAYNAKLAR

1. Dökmen, ZY. (2012). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
2. Pehlivan, P.V. Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017;16(31), 497.
3. Dökmen, Z. (2017). *Toplumsal cinsiyet. Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
4. Freud, S. (1964). *New introductory lectures on psychoanalysis* (Ed. J. Strachey). 15-18.
5. Atkinson, R.C., Atkinson R.L., Smith E.E., Bem D.J., Hoeksema S.N. (2006). *Psikolojiye Giriş*. A. Yavuz (çev). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
6. Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (Çev: O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
7. Helgeson, V. (2012). *The psychology of gender*. (Fourth edition). USA: Pearson.
8. Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim*.(2.basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
9. Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya (development, learning and instruction: from theory to practice)*. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
10. Atkinson, R. L., Atkinson R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Ho-eksema, S. N. (2010). *Psikolojiye Giriş*. Yavuz Alogan (Çev). (6. Baskı). Ankara: Arkadas Yayınları.
11. Ağaoğlu, E. (2016). Kişilik Gelişimi. Coşkun Bayrak (Ed.) *Eğitim Psikolojisi içinde* (s.74-101). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.
12. Günden, T.S. ve Erdoğan, S. (2017). Çocuk gelişimi kuramları. S.Erdoğan(Ed.): *Çocuk gelişiminde alan çalışmaları içinde* (s.74-93).Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları,.
13. Tuna, Y., Kayaoğlu A.(2013).*Birey Ve Davranış*. (2. Baskı). Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset.
14. Burger, Jerry M. (2006). Kişilik, Psikoloji Biliminin İnsan Doğası İçin Söyledikleri, (İnan D. Erguvan Sarioğlu Çev. Ed.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
15. Gündüz-Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: 'Kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 75-89.
16. Giddens, Anthony (2001). *Sociology*, (4th Edition), United Kingdom.: Oxford: Blackwell Publishers Ltd., Polity Press,
17. Lam, S. K., Kraus, F. and Ahearne, M. (2010). "The diffusion of market orientation throughout the organization: a social learning theory perspective", *American Marketing Association, Journal of Marketing Vol. 74*, 61-79
18. Akdoğan, R. (2016). Öğrenme Psikolojisi. Coşkun Bayrak (Ed.) *Eğitim Psikolojisi içinde* (s.126-148). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.
19. Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. New York: General Learning Press.
20. Şıvgın, N., Deniz, Ü. (2017). Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisi. *Journal of International Social Research*, 10(50), 589-600.

21. James, J. D. (2001). The Role of Cognitive Development and Socialization in the Initial Development of Team Loyalty, *Leisure Sciences*, 23:233-261
22. Cook-Cottone, Catherine P. (2004). "Using piaget's theory of cognitive development to understand the construction of healing narratives", *Journal of College Counseling*, Fall 2004, Volume 7, 177-186
23. Shaffer, D. R. (2009). *Sex differences, gender-role development and sexuality, Social and Personality Development* (6th ed.), US: Wadsworth Cengage Learning.
24. Güldü, Ö., Ersoy-Kart, M.(2008) Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: sosyal psikolojik bir değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 64-3, 97-116. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/998/12144.pdf>
25. Bussey, K. Ve Bandura, A. (1999). *Social cognitive theory of gender development and differentiation*. *Psychological Review*, 106(4), 676-713.
26. Bem, S.L. (1981). Gender schema theory: a cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354-364.
27. Martin, C.L., Ruble, D. N. & Szkrybalo, J. (2002). Cognitive theories of early gender development. *Psychological Bulletin*, 128, 903–933.
28. Haarmans, M., McKenzie, K., Kidd, S. A., & Bentall, R. P. (2018). Gender role strain, core schemas, and psychotic experiences in ethnically diverse women: A role for sex- and gender- based analysis in psychosis research? *Clin Psychol Psychother*. 25, 774–784.
29. Crouter, A. C., Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Osgood, D. W. (2007). Development of gender attitude traditionality across middle childhood and adolescence. *Child Development*, 78, 911–926.
30. Fine, C. (2010). Delusions of Gender: How Our Minds, Society and Neurosexism Create Difference? (çev: K. Tanrıyar). Sel Yayıncılık.
31. Wolfram, H. J., Mohr, G., & Borchert, J. (2009). Gender role self-concept, gender-role conflict, and well-being in male primary school teachers. *Sex Roles*, 60, 114-127.
32. Hagqvist, E., Gadin, K. G., & Nordenmark, M. (2016). Work–family conflict and well-being across Europe: The role of gender context. *Social Indicators Research*, 132(2), 785-797.
33. Topakkaya, A. (2010). Bireyselleştirme ve Cinsiyetler arası ilişkilerin Değişimi. *Felsefelogos-Cinsiyetçilik* içinde (s. 21). İstanbul: Fesatoder Yayınları.
34. Eagly, A. H., & Wood, W. (2000). A call to recognize the breadth of evolutionary perspectives: Sociocultural theories and evolutionary psychology. *Psychological Inquiry*, 1 (11), 52-55.
35. Schmitt, D. P. (2003). Are men universally more dismissing than women? gender differences in romantic across 62 Cultural Regions, *Personal Relationships*, 10/3: 307-333.
36. Güldü, Ö. ve Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 097-116.
37. Harrison, L. A., and Lynch, A. B. (2005). Social role theory and the perceived gender role orientation of athletes, *sex roles*, Vol. 52, Nos.3/4,(February).
38. Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Usak Yayınları.
39. Akgül Gök, F. ve İl, S. (2017). Reflection of gender perception of married men and women to family. *Journal of International Social Research*. 10(54), 523-533.
40. Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2000). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
41. Hitchcock, L.A.(2013). *Kuramlar ve Kuramcılar: Çağdaş Düşünce Antik Edebiyat*. Seda Pekşen (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları,